

ક્રીમિયન કોળો હેમરેજીક ફીવર :

પશુ મારફતે મનુષ્યમાં ફેલાતો એક ઈતરડીજન્ય રોગ

ક્રીમિયન કોળો હેમરેજીક ફીવર એ એક વિશિષ્ટ પ્રકારની હાથેલોમાં પ્રજાતિની ઈતરડીથી મનુષ્યમાં ફેલાતો વિષાણુજન્ય રોગ છે. આ રોગને ટૂંકમાં કોળો ફીવર અથવાતો સીસીએચએફ તરીકે પણ ઓળખવામાં આવે છે. વિશ્વમાં સૌપ્રથમ આ રોગ ઈ.સ. ૧૯૪૪ માં ક્રીમિયા નામક પ્રદેશમાં અને ત્યારબાદ ઈ.સ. ૧૯૫૬ ના દાયકામાં કોળો દેશમાં જોવા મળેલ હોવાથી આ રોગનું નામ ક્રીમિયન કોળો હેમરેજીક ફીવર રાખવામાં આવેલ છે. તેને ઈતરડી જન્ય રોગ પણ કહી શકાય છે.

રોગનો ફેલાવો :

- આ પ્રકારની ઈતરડી જંગલી તેમજ પાલતું પશુઓ જેવાકે ગાય, ભેસ, ઘેટા અને બકરાના બાહ્ય શરીર ઉપર તેમજ ગમાણની આજુબાજુના વિસ્તારમાં વસવાટ કરતી જોવા મળે છે.
- મનુષ્યમાં મુખ્યત્વે આ રોગનો ફેલાવો ઈતરડીના કરડવાથી થાય છે.
- તેમજ એક માણસમાંથી બીજા માણસમાં પણ ચેપગ્રસ્ત લોહી કે અન્ય રાવના સંસર્ગથી પણ ફેલાવાની સંભાવના રહે છે.

લક્ષણો :

મુખ્યત્વે બે તબક્કામાં આ રોગના લક્ષણો જોવા મળે છે.

અ). પ્રારંભિક તબક્કામાં:

- તાવ આવવો
- આંધુઓમાં દુખાવો
- કળતર થવી
- શરીર જકડાઈ જવું
- ગરદન અને કમરના ભાગમાં દુખાવો
- આંખોમાં સોજા આવવા
- ફોટોફોબીયા (તડકા સામે અશક્ત)

(બ). જ્યારે પછીના દિવસોમાં

- અત્યંત પેટમાં દુખાવો,
- ગળામાં સોજો આવવો,
- લોહીચુક્ત ઝાડા અને ઉલટી થવી,
- લીવર અને કીડની ઉપર સોજો વગેરે જેવા મુખ્ય લક્ષણો આ રોગમાં જોવા મળે છે.

નિદાન :

- આ રોગના લગભગ બધા જ લક્ષણો અન્ય રોગો જેવાકે ડેન્ગ્યુ અને મલેરિયાને મળતા આવતા હોવાથી તેમનું તાત્કાલિક નિદાન અત્યંત જરૂરી છે.
- લેબોરેટરી ટેસ્ટ જેવીકે,
- ઈમ્યુનો ફ્લુરોસેન્ટ ટેસ્ટ,
- એલીઝા (એન્ઝાઇમ લિન્કડ ઈમ્યુનોસોર્બેન્ટ એસે)
- આરટી-પીસીઆર પોલીમરાઇઝ્ડ ચેઇન રીએક્શની વડે રોગનું નિદાન શક્ય છે.
- રોગીષ્ઠ વ્યક્તિના શરીર ઉપર ઈતરડી ચટકવાને કારણે લાલ ચાદું જોવા મળે છે. જેના પરથી અંશતઃ આ રોગનું નિદાન કરી શકાય છે.

ઉપચાર :

- રીબાવીરીન નામની એન્ટીવાયરલ દવા ખાસ અસરકારક છે.
- સપોર્ટીવ ઉપચાર તરીકે ગ્લુકોઝ તેમજ નોર્મલ સલાઇન દર્દીને રાહત સ્વરૂપે આપી શકાય.

રોગને અટકાવવા માટેના ઉપાયો :

- આ રોગમાં મનુષ્યનો મૂત્યુદર લગભગ ૮૦%ની આસપાસ હોવાને કારણે તેને એક ગંભીર અને જીવલેણ રોગ ગણી શકાય. માટે એક સમજદાર નાગરિક તરીકે રોગને અટકાવવા માટેના તાત્કાલિક પગલા લેવા અત્યંત જરૂરી છે. જે નીચે મુજબ છે.
- પશુઓ ઉપરની ઈતરડીને દુર કરવા પશુઓ ઉપર ૧.૨૫% ડેલ્ટામેથીન કે ફ્લુમેથીન દવાનો સ્પ્રે કરવો અથવાતો લગાડવી.

- ૫% કેલ્સામેથીન દવાનો સ્પ્રે ઇતરડીના છુપાવવાના સ્થાનો જેવાકે કોઠ, ગમાણ અને તેની આજુબાજુની દીવાલોની તિરાડો તથા બખોલો વગેરે સ્થાનોએ કરવો.
- ૭૫ મિલી ફોર્મેલીન અને ૫૦ ગ્રામ પોટેશીયમ પર્મેંગેનેટ પ્રતિ ૧૦૦ ચોરસ ફુટ જગ્યા ના હિસાબે રેહઠાણમાં ઘુમીકરણ કરવું.
- પશુ રહેઠાણની જગ્યાની જમીન ઉપર બિનજરૂરી કચરો કે ઘાસ પાથરીને સળગાવવાથી બાહ્યા પરોપજીવીઓની જુદી જુદી અવસ્થાઓનો નાશ થાય છે. સુર્યપ્રકાશની સીધી અસરથી નાશ થાય છે.
- ઇતરડીઓ રાત્રીના સમય દરમિયાન કાર્યરત રહેતી હોવાથી રાત્રીના સમયે પશુ રહેઠાણમાં લીમડાના પાનનો ઘુમાડો કરવો.
- કાચા ભોચ તળિયાવાળા પશુઓના રહેઠાણમાં ઇતરડીના છુપાવવાના સ્થાનો જેવાકે તિરાડો અને બખોલો પૂરો દેવી.
- પશુઓના ભેસવા અર્થે પાથરેલું બેડિંગ મટીરીયલ જેમકે પરજા, માટી, કુશકી, છાંચ વિગેરે દુર કરીને આખું મીઠું તથા ચૂનો નાખીને નવું સ્તર પાથરવું.
- હવાડાની આજુબાજુની જગ્યા સ્વચ્છ રાખવી તથા પશુઓના મળમૂત્રની નિકાલ અર્થેની નીકો સાફ રાખવી.
- છાપરું અને લાકડાનો ઉપયોગ કરીને બનાવેલ પશુ રહેઠાણના કિસ્સામાં ઉપયોગ કરાયેલ લાકડાની તિરાડો, બખોલો કે જ્યાં ઇતરડી તેના ઇંડા મૂકી શકે છે તેમાં દવાનો છંટકાવ કરીને આરક્ષીત કરવી જરૂરી છે.
- આવી જગ્યાઓએ ૧૫ દિવસ બાદ દવા છંટકાવની કામગીરી પુનઃ કરવી કે જેના ફળસ્વરૂપે ઇતરડીના જીવનચક્ર નો સંપૂર્ણ નાશ થાય છે.

આમ, ઉપર દર્શાવેલ મુજબના મુદ્દાઓને અમલમાં મુકવામાં આવે તો કોળ્ગો ફીવરને વિકરાળ સ્વરૂપ ધારણ કરતા અટકાવી શકાય અને માનવસ્વરૂપ જીવને જોખમમાં મુકતા અટકાવી શકાય છે.

CCHF માટે જવાબદાર હાથેલોમાં પ્રજાતિની નર અને માદા ઇતરડી

કીમિયન કોળ્ગો હેમરેજીક ફીવર : પશુ મારફતે મનુષ્યમાં ફેલાતો એક ઇતરડીજન્ય રોગ

ડૉ. જે. બી. બુટાણી, વૈજ્ઞાનિક (પશુવિજ્ઞાન)
પ્રો. આરતી એન. સોની, વૈજ્ઞાનિક (ગૃહવિજ્ઞાન)
ડૉ. સી. ડી. પંડ્યા, વરિષ્ઠ વૈજ્ઞાનિક અને વડા

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર (ICAR)

નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી
એગ્રીકલ્ચર પોલીટેકનીકની સામે,
ભેંસકાત્રી રોડ, પાનવાડી, વ્યારા, જિ.તાપી
ફોન નં. (૦૨૬૨૬) ૨૨૧૮૬૯

યુનિવર્સિટી પ્રકાશન નંબર : ૧૦૧/૨૦૨૦-૨૧